

Hvem bestemmer, hvad det vil sige at være almennyttig?

Julie Rokkjær Birch

Museumsdirektør Julie Rokkjær Birch fortæller, hvordan almennyttigheden er under pres. En ny skatte- og afgifts-problematik modarbejder museernes gode udvikling og giver mere bureaukrati og mindre kultur for pengene. Og hun spørger: Er Skat i gang med at føre kulturpolitik?

Torsdag den 28. august 2025 kunne man tage med Den Gamle By tilbage til 1700-tallets ekstravagance i Møntmestergården. Husets smukke gobelin- og fugleloftssale var dækket op til en menu inspireret af barokkens fascination af det franske køkken. Undervejs fortalte Den Gamle Bys gartner og kunsthistoriker Astrid Steffensen om periodens brug af blomster.

Almennyttighed er ikke bare en juridisk eller økonomisk kategori, som afgør, om en organisation er fritaget for skat. Det er et moralsk og samfundsmæssigt princip, der spiller sammen med vores idé om solidaritet, fællesskab og ansvar. Og i en tid med mediekrise, geopolitisk uro og kunstig intelligens har vi ikke råd til at tage almennyttige kulturinstitutioner for givet. Vi har brug for bastioner for identitet, fællesskaber og viden i en globaliseret verden. Den erkendelse har det øverste politiske niveau tilsyneladende taget til sig, og det har været befriende at se en ny kulturminister gå i front for kulturens betydning, herunder kulturens bidrag til en stærk økonomi, turisme og erhvervsliv. Og vi kan høre en bred skare af politiske stemmer, som bruger den efterhånden så populære punchline: åndelig oprustning.

Men punchlines alene rækker ikke, og der skal flere og andre bol-ler på suppen for at genoprette en stærk fortælling om dansk kultur. Der skal kompenseres for mangeårig politisk ligegyldighed og manglende investeringer, og der er brug for at øge bevidstheden om, hvordan kulturvirksomheder ser ud anno 2025. Ellers bliver kul-

turens almennyttighed en betegnelse, der alene defineres af jurister. Det er lige nu scenariet for de danske museer, hvis virksomhed er under nyfortolkning – af Skat.

Museer er blevet for flere

I årtier har danske museer navigeret i en tid med økonomiske stramninger (fx 2-procents-grønthøsterbesparelserne fra 2016), stigende konkurrence og politisk regulering. Det har ikke været let, men museerne har over en bred kam formået at taget vare på deres grundlæggende formål og øge deres økonomiske robusthed og deres publikumsappel. Det har været nødvendigt at tænke kommercielt. Ja, det har endda været en politisk tilskyndelse – et vilkår. Nye erhvervssamarbejder, aktiviteter og produkter har ændret museumsoplevelsen markant, og det har tiltrukket nye målgrupper. Og vi har oplevet, hvordan samarbejde med erhvervsliv og lokale aktører kan styrke den lokale forankring. Det faglige fundament har simpelthen fået flere ben at gå på.

Aldrig har så mange gæster sat deres ben på museerne. I 2024

Man kan afholde både bryllup og polterabend i Den Gamle By med mulighed for menu og aktører, der levendegør historien. En af museets populære historiske rundvisninger fokuserer på datingmarkedet og bryllupstraditioner i 1800-tallet. For hvordan datede man egentlig før Tinder? Og hvorfor klipper man hul i gommens strømper?

oplevede danske museer rekordmange besøgende med i alt 17,5 millioner gæster. Det er det højeste antal, siden Danmarks Statistik begyndte at måle museumsbesøg for 40 år siden. Derudover besøgte yderligere 3 millioner mennesker museumsbutikker, cafeer, parker eller haver tilknyttet museerne, hvilket giver et samlet tal på 20,5 millioner. Det vælter ind – til gavn for almenvellet.

Museer er not-for-profit

Det er derfor også en markant anderledes måde, man driver et museum på i dag, end i forrige årtusinde. Og det skal vi være glade for. Misforstå mig ikke: Den offentlige støtte er livsnødvendig, men knap og ustabil. Så hvis museer ikke tænker som virksomheder og er gode til at tjene penge, så får vi ringere museer i Danmark. Men vi driver ikke museum for at tjene penge. Statsanerkendte museers økonomi er et vedtægtsbestemt lukket økosystem, hvor al indtægt går tilbage til – og styrker – det almennyttige formål. Et formål funderet i viden, samling og formidling og velbeskrevet i den danske museumslov. Et formål, som Slots- og Kulturstyrelsen fører tilsyn med.

Kort sagt kan museer godt skabe profit, men museer er not-for-profit. Not-for-profit er da også formuleringen i den nye internationale museumsdefinition, som International Council of Museums med 92,1 % af stemmerne godkendte på generalforsamlingen den 24. august 2022 i Prag. Netop den sproglige nuanceforskel fra udtrykket nonprofit (fra 1974) viser bred international konsensus om, at museernes kommercielle udvikling kan og bør sameksistere med deres almennyttighed. Med andre ord er den øverste internationale sammenslutning af over 30.000 museer og museumsansatte i 141 lande enige om, at museers virksomhed har forandret sig.

Ny fortolkning af museers skatteforhold

Samme not-for-profit-logik findes i museumsparagraffen, selskabsskattelovens § 3, stk. 1, nr. 5. Her fremgår det, at museer, der er organiseret som selvejende institutioner, som har offentlig adgang, og hvis indtægter i øvrigt kun kan anvendes til museets formål, er fritaget for skattepligt. Paragraffen beskriver med andre ord statsanerkendte museers almennyttighed. Efter ordlyden i loven er den måde, hvorpå et museum genererer sine indtægter, skattefriheden uvedkommende. Tidligere retspraksis om skoler – der hører under

Møntmestergårdens historiske rammer appellerer til møder og arrangementer med fortiden som bagtæppe. Her bliver man opslugt i og af historien.

Den Gamle By har flere butikker med oplevelser, bøger og varer koblet til museets faglige ansvarsområde. Her kan man købe lidt af historien med hjem. Boghandlen er indrettet som en butik fra 1927 og sælger genoptryk af danske klassikere og Den Gamle Bys egne udgivelser. Man kan bladere og dufte til bøgerne og skrive med pen dyppet i blækhuset. Boghandlens inventar stammer fra 1906, hvor det blev fremstillet til boghandler Chr. Andersens forretning i Rødding i Sønderjylland. Inventaret blev genopstillet i Den Gamle By i 1989.

samme skatteparagraf – viser da også, at skattefriheden kunne omfatte indtægter fra private firmaer. Det samme gælder lufthavne, som også er skattefritaget. Her vurderes butikker og mødelokaler at være knyttet til almindelig lufthavnsvirksomhed.

Men noget tyder på, at forståelsen af museumsvirksomhed trænger til en grundig opdatering. For Skattestyrelsen har sat gang i nye vurderinger af museers skatteforhold, som ligger langt fra lovens ordlyd, da skattefriheden nu afgøres af måden, hvorpå indtægter genereres. I foråret 2023 meddelte Skattestyrelsen Vikingeskibsmuseet i Roskilde, at museet skal betale skat af hele sin drift, bl.a. fordi museets butik og café kan tilgås uden entrébillet og har ting på hylderne, som ikke vurderes at være tæt nok knyttet til museets formål. I den endelige afgørelse fra efteråret 2024 holdt styrelsen fast i sin vurdering.

Museumsbegrebet har flyttet sig

Siden har også Den Gamle By modtaget en ny vurdering som fuldt skattepligtig, fordi flere af museets kommercielle aktiviteter – erhvervsarrangementer og bryllupper i museets historiske rammer –

ikke vurderes at være tæt nok på museets formål. Den Gamle By har gjort indsigelse og venter på svar. Et bryllup i Den Gamle Bys historiske rammer tiltrækker nye målgrupper, er uløseligt knyttet til formålet og genererer indtægt. Hvor mange politikere og erhvervsfolk har ikke været til arrangementer i museernes hellige haller? Gør det museerne mindre almennyttige? Forskellige aktiviteter åbner dørene for nye målgrupper, hvis egne minder, hverdag og oplevelser flettes sammen med formidling af det historiske og bliver vedkommende. Formidlingen har flyttet sig.

Ganske få museer kan leve op til den nye fortolkning af museernes aktiviteter, som der lægges op til fra Skattestyrelsen. For fortolkningen bygger på en gammeldags forståelse af museer som institutioner, der lukker sig om monterne, taler indefra og ud og kun har åbent i dagtimerne. At museer har aftenåbent eller aktiviteter uden for almindelig åbningstid, er en naturlig del af moderne museumsdrift, der er med til at sikre nytænkning og økonomisk stabilitet, ligesom det giver mange flere tid til og mulighed for museumsoplevelser.

Intet skatteprovenu, masser af administration, mindre kultur

Da museer er not-for-profit, vil selv fuld skattepligt medføre hensættelser, men aldrig give et skatteprovenu, da man vil hensætte til museets formål. Men det vil være en bekostelig administrativ byrde, som giver mindre kultur for pengene, hvis museer bliver skattepligtige, og det er svært at forestille sig, at det kan være et politisk ønske.

Det giver ikke mening, at stat og kommuner giver med den ene hånd og opkræver skat med den anden. I parentes kan jeg bemærke, at statsejede og kommunale museer går fri, men ligestilling af museer er en anden historie. Museerne kommer til at bruge store ressourcer på håndtering, og dette statslige bureaukrati modarbejder de kulturpolitiske visioner og sætter spørgsmålstegn ved museernes status som almennyttige. Det problem synes jeg, politikerne bør tage alvorligt.

For Den Gamle By er sagen principiel. Kommer Skat i virkeligheden til at føre en slags kulturpolitik? Og hvem bestemmer egentlig, hvad det betyder at være almennyttig? Det er et farligt spor at gå ud ad, hvis flere museer skal overgå til foreningsbeskatning efter selskabsskattelovens § 1, stk. 1, nr. 6. En forening er ikke pr. definition almennyttig.

I uge 37 i 2025 boede fire unge i 70'er-kollektivet i Den Gamle By som en del af et eksperiment. Her skulle de leve uden smartphones, men med fællesspisninger, samtaler og knallertkørsel.

Diesella

BORGEN
ASSURANCE

Den Gamle By kunne sådan set være ligeglad. Den bureaukratiske byrde ville vi kunne tage på os. Og Den Gamle By skal såmænd nok klare sig, men hvad med de mellemstore og små museer? Vil de opgive at udvikle aktiviteter og samarbejder med det lokale erhvervsliv, selv når der er efterspørgsel? Og i et større perspektiv: Hvordan stiller det samfundet?

En for alle – alle for en

I Den Gamle By ser vi almennyttighed som en vigtig værdikamp. Hvem tager ansvar for det fælles? Hvem skal betale for det, og hvem bestemmer, hvad der er nyttigt? Almennyttig status kan ikke blot være et spørgsmål om jura, hvor Skat alene kan vurdere, om et museum "opfylder kravene". Det er ikke i tråd med den kulturelle virkelighed.

Der bør derfor rettes klar politisk opmærksomhed mod problematikken, som både truer den principielle definition af museernes status som almennyttige og sektorens gode udvikling de senere år, hvor museerne har formået at tænke kommercielt, har tiltrukket samarbejdspartnere og donationer og har styrket den lovbestemte opgave og skabt mere værdi for flere. Almennyttighed handler om at have et formål, der rækker ud over institutionen selv. Vi museer virker ikke for at tjene penge – vi tjener penge for at tjene samfundet.

En for alle, alle for en. Det handler vel om at få mest mulig kultur for pengene?